

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זי"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון י' – פרשת מקץ תשפ"ו

מהדורת א"ל

ביאור ענין הכרת יוסף את אחיו ועלילת המרגלים

מקום נראה לו שעתה נכנסו למצרים כדי לרגלה, וחזרו ואמרו לו שהם שנים עשר אחים בני איש אחד הגרים בארץ כנען, ולא יתכן שיבואו לרגל את ארץ מצרים כדי לכבושה, שהרי אינם אלא מעט אנשים, וכן אינם שלוחים של ארץ כנען הבאה לכבוש את ארץ מצרים, שהרי אינם מתושבי הארץ אלא גרים שם.

אף שאמרו האחים (ג) 'הִנֵּה הֵקֵטְנוּ אֶת אֲבִינוּ הַיֵּשׁ', לא נודע ליוסף האם כוונתם ששניהם חיים, או שמא שניהם מתים וקבורים יחד, או שמא רק יעקב נפטר והקטן נשאר על יד קברו, לכך המשיך יוסף בעלילה זו, ואמר שאדברה מתוך דבריהם נראה להוכיח שהם עצמם מרגלים, ושמיפני זה האחד איננו, לפי שנתפס באחד ממעשי הריגול שלהם, וכן מסיבה זו לא הביאו את הקטן מחשש שיתפס גם הוא, ואמר להם זאת כדי להבין בבירור האם יעקב ובנימין חיים.

אמנם סיבה נוספת היתה ליוסף בכך שאמר להם להביא את בנימין, שרצה לבדוק האם עדיין הם עומדים בשנאתם אליו, כפי שהיה בשעה שרצו להרוג והשליכו אותו לבור ומכרוהו לעבד, וסבר שיוכל לדעת זאת רק על ידי שישאיר את בנימין אחיו בן אמו אצלו כפי שיעשה עם גביע הכסף, ואז יראה האם ימסרו נפשם להציל או שלא יהא אכפת להם ממנו, לכך אמר להם שרק על ידי שביאור את בנימין יוכל לברר האם הם מרגלים, והיינו שכוון שאמרו שהוא קטן, ואינו מלומד בשקרים ותחבולות, יוכל לחקרו ולדעת ממנו האמת עליהם.

ולא חשש לצער אביו כשיקחו ממנו את בנימין, לפי שלא ידע עדיין האם יעקב חי, וכן האם בנימין חי, ואף אם שניהם חיים, לא אמר להם שיבואו כולם יחד עם בנימין, אלא כיכלים הם להישאר רובם אצל יעקב, וישלחו את בנימין על ידי חלק מהאחים.

לאחר שהכניסם למשמר לשלושה ימים, כדי שבינו את רצינות כוונתו, והוציאם ואמר להם שרק אחד מהם ישאר אצלו עד ביאת בנימין, וכולם יחזרו לבית אביהם להביא להם אוכל מאחר וודאי הם רעבים, התעוררו חלק מהאחים על גודל רחמנותו של יוסף על משפחותיהם שממתנים לאוכל, ועשו קל וחומר על עצמם, ומה איש זה שאינו קרוב משפחתם, ואינו רואה ממש את צרת משפחתם שהרי אינם לפניו, ואף הם לא התחננו על כך, מכל מקום מעצמו הציע להם שילכו להביא את רעבון בתיהם, ואילו הם לא התנהגו כך לגבי יוסף, אף שהיו שם שלש סיבות להתנהג ברחמים, שהרי הוא היה אחיהם, וגם ראו בצרתו, וגם התחנן אליהם, ושלושת ענינים אלו אמורים בפסוק (כא) 'אֲכַל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אֲחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלָיו וְלֹא שָׁמַעְנוּ', 'על אחינו, אשר אינו צרת נפשו', ובהתחננו אליו.

בשעה שבא יוסף להוציאם מבית המשמר, הגיע יחד עם המלץ שהרי סברו שאינו מכיר את לשונם, ואחר שסיים דיברו עם המלץ כיצד יקיימו את דברי יוסף, וחלק מהם עמדו רחוק מהמלץ וקרוב ליוסף, והם עשו את חשבון נפשם שלא ירדמו על יוסף ואילו איש זה מרחם על בני משפחתם, ולא יעזב שיוסף שומע כיון שהמלץ היה בינותם, דיבר עם האחים האחרים.

עקידת יצחק שער ל

יוסף הגיע אליהם לבית משמרם לדבר עמם, וכיצד דיבר עמם אם לא ידע את לשונם, ואם היה שם המלץ, היכן נאמר שהמלץ הלך משם. ועוד, שאם כן היה הפסוק צריך לומר 'והם לא ידעו כי שמע יוסף כי אין המלץ בינתם'.

נראה לבאר, שכשראה יוסף את אחיו בפעם הראשונה, הסתפק האם אכן הם עשרת אחיו, לפי שכבר עברו יותר מעשרים שנים מאז שראה אותם, ועל זה נאמר בתחילה 'וירא יוסף את אחיו ויכירם', שהיה נראה לו שהם אחיו, אבל לא היה בטוח בכך, ולכן דיבר אליהם קשות ושאלם מאין באתם אף שאת שאר הבאים לקנות לא היה שואל מהיכן הגיעו, אבל אותם שאל מפני שני טעמים: א. כדי שעל ידי ששייבו לו מהיכן הגיעו ידע בבירור מה הם. ב. לפי שחשש שכשם שהוא מסתפק שמא הם אחיו, כך אחד מהם מסתפק שמא הוא אחיהם יוסף, לכך דיבר אליהם קשות, כדי שיהיו עסוקים להשיב על מה שנשאלו ולא יוכלו להתבונן לבדוק האם הוא אכן אחיהם, וזהו שנאמר 'ותנכר אליהם' שעשה עצמו כנכרי שלא יכירוהו על ידי שדיבר עמהם קשות ושאלם מהיכן באו.

כשהשיבו האחים שהם הגיעו 'מארץ כנען', ידע יוסף בודאות שאכן אלו עשרת האנשים העומדים לפניו הם אחיו, לכך נאמר שוב 'ויכר יוסף את אחיו', אבל הם עדיין לא הכירוהו, באותה שעה נזכר יוסף בשני חלומותיו, וראה שהחלום הראשון של אלומות התבואה של האחים המשתחווים לאלומתו של יוסף כבר נתקיים, על ידי שעשרת אחיו השתחוו לפניו בשעה שבאו לקנות תבואה. ורצה יוסף לדעת האם גם החלום השני יוכל להתקיים, ולכן רצה לברר האם יעקב אביהם ובנימין עדיין חיים וקיימים, שאם לא כן לא יוכל להתקיים החלום שהשמש ואחד עשר כוכבים משתחווים לו.

אלא שלא רצה יוסף לשאול אותם בבירור על אביהם ואחיהם, ולכן התחכם להעליל עליהם שהם מרגלים, וסבר שבתשובתם יספרו על משפחתם, ואמר להם 'מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם', והיינו שטען עליהם שתי טענות, האחת, שהם בעצמם מרגלים, שהם בקיאים ומלומדים בחכמה זו של ריגול ארצות אחרים, והשניה, שגם כעת הגיעו למצרים כדי לרגל אותה.

השיבו האחים תחילה על הטענה השניה, לפי שהיא חמורה יותר, שאם אכן באו עתה לרגל את הארץ הרי עונשם חמור, ואמרו (י) 'לֹא אֲדֹנֵי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשִׁבְרֵי אֲכָל', ועל הטענה הראשונה שהעצמם הם מרגלים, השיבו

(יא) 'כִּלְנֹנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחְנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרֻגְלִים', שאין הדרך שעשרה אנשים בני איש אחד יהיו כולם מלומדים בחכמת הריגול, וודאי אינם הולכים יחד לרגל ארץ ולהכניס את כולם לסכנה שיכולים כולם למות ביום אחד, והוספו 'כנים אנחנו' לומר שהם אנשים מוכרים בארצם, וזו ראיה נוספת שאינם מרגלים, שדרך המרגלים היא להיות אנשים שאינם מוכרים ויכולים להתערב עם אנשי המקום האחר.

כיון שעדיין לא השיבו לו על כוונת שאלתו, האם יעקב ובנימין חיים, המשיך בעלילה זו, אבל על הטענה הראשונה שהם בעצמם מרגלים קיבל את דבריהם שאכן לא יתכן שעשרה אחים יהיו מרגלים, אבל על טענתו השניה חזר ואמר, שאף אם אינם מרגלים בעצמם, מכל

וירא יוסף את אחיו ויכירם וינכר אליהם וידבר אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשביר אכל וגו' (בראשית מב. יז)

מעשה פגישתם של יוסף ואחיו במצרים, כשהאחים ירדו לשם לקנות אוכל, ויוסף הוא המשביר אוכל לכל הארץ, ויוסף העליל עליהם שהם מרגלים, והתרצה להאמין להם רק אם יביאו אתם את בנימין, מעורר תמיהות ושאלות רבות.

א. בענין הכרת יוסף ואחיו יש לשאול, שבפסוק הראשון נאמר שיוסף ראה את אחיו והכירם, ואם כן מדוע נאמר שוב בפסוק שלאחר מכן (ח) 'וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת אֲחָיו וְהָם לֹא הִכְרָוּ'.

ב. עוד קשה, מדוע נאמר בפסוק הראשון שהתנכר אליהם, שמשמע שהוצרך לעשות את עצמו כנכרי אליהם, והלא מאחר והם לא הכירו אותו כמבואר בפסוק השני, לא היה צורך לעשות מעשים שיראה כנכרי.

ג. בענין העלילה של המרגלים ותשובת האחים יש לתמוה כמה תמיהות. הראשונה היא שנאמר בפסוק (ט) 'וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרֻגְלִים אַתֶּם וגו', וקשה מהי השייכות בין מה שזכר את החלומות, למה שאמר להם שהם מרגלים.

ד. עוד קשה, מדוע בחר יוסף להעליל עליהם דוקא עלילה זו שהם מרגלים.

ה. עוד יש להבין מה היתה כוונת האחים כשהשיבו לו (יא) 'כִּלְנֹנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נָחְנוּ', וכי איזו ראיה יש מכך שאינם מרגלים. ולא עוד, אלא שלאחר שהשיבו כן, חזר יוסף ואמר להם שהם מרגלים, הרי שלא קיבל את תשובתם, ומדוע הם חזרו שוב על טענה זו ואמרו (יג) 'שִׁנִּים עֲשֹׂר עַבְדֶּיךָ אֲחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן'. ו. מהו פירוש דברי יוסף (יד) שענה להם 'הוא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם', שמשמע שמדבריהם יש ראיה שהם מרגלים, וקשה כיצד משמע כן.

ז. שיוסף אמר עליהם תחילה שני ענינים 'מְרֻגְלִים אַתֶּם' ו'לִרְאוֹת אֶת עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם', ואמנם יש להבין מה החילוק ביניהם, אך מכל מקום אנו רואים שהאחים השיבו רק 'לֹא הָיוּ עַבְדֶּיךָ מְרֻגְלִים', ויוסף השיב להם 'לֹא כִי עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת', ואחר כך אמר להם: 'הוא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם', וכן סיים שבחינתם תראה אם יביאו את בנימין, ואם לא יביאוהו, ה'י פְּרָעָה כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם'. ויש להבין את שינוי הלשון בכל המקומות הללו.

ח. עוד יש להבין בענין מה שביקש להוריד את בנימין. כיצד סבר להוכיח על ידי שוירדו את בנימין למצרים שאינם מרגלים, ועוד, מדוע לא חשש לצערו של יעקב אביו כשיצטרך לשלוח את בנימין.

ט. בענין מה שהאשימו האחים את עצמם בכך שמכרו את יוסף, יש להבין מדוע בשלושת הימים שהיו במשמר לא דיברו על ענין זה, ורק ביום השלישי לאחר שהוציאם ואמר (יח) 'זֹאת עֲשׂוּ וְהָיוּ אֶת הָאֱלֹהִים אֲנִי יֹאֵר', התחילו לדבר על ענין מכירת יוסף.

י. עוד יש להבין מה שנאמר (כג) 'וְהָם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בִּינְתָם', ופירוש רש"י שעד עתה מה שדיברו עם יוסף היה על ידי המלץ, ולכן חשבו שיוסף עצמו אינו מבין את לשונם, אבל פירוש זה קשה, שהרי